

**รายงานคู่มือขบวนการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย
ตามกระบวนการ Universal Periodic Review โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ¹**

ส่วนที่ 1 สถานการณ์สิทธิมนุษยชนภาพรวม

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติที่ให้การรับรองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชนไว้อย่างกว้างขวาง แต่การออกกฎหมายหรือจัดตั้งกลไกในการคุ้มครองสิทธิต่างๆ ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในหลายมาตรายังไม่มีการดำเนินการและไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควร เช่น การจัดตั้งองค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพตามมาตรา 67 วรรคสอง และการออกกฎหมายเพื่อรองรับอำนาจหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) เป็นต้น และร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.... ยังมีเนื้อหาที่ไม่เอื้อให้ กสม. ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้อย่างเต็มที่ เช่น การบัญญัติห้ามมิให้มีการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่รู้หรือได้มาจากการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่และมีบทลงโทษหากฝ่าฝืน เป็นต้น
2. ความเหลื่อมล้ำยังคงเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทยที่ฝังรากลึกมานานและส่งผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิอย่างกว้างขวาง ปัญหาดังกล่าวมีความซับซ้อนเชิงโครงสร้าง ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสในการพัฒนาตนเองได้อย่างเท่าเทียม การบังคับใช้กฎหมายหรือการใช้นโยบายรวมศูนย์อำนาจจากส่วนกลางไม่สามารถแก้ไขปัญหาและสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นได้ ที่ผ่านมา แม้รัฐบาลได้สนับสนุนกระบวนการปฏิรูปประเทศไทยที่ริเริ่มจากภาคประชาสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำทางสังคม แต่ก็ยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจน
3. แม้ว่าไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน 7 ฉบับ² รวมทั้งได้ให้คำมั่นที่จะส่งเสริมสิทธิมนุษยชนโดยการปรับปรุงกฎหมาย สร้างความตระหนักรู้ด้านสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมระบบยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิของกลุ่มคนชายขอบ แต่การดำเนินการเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติยังมีความล่าช้าและไม่เป็นรูปธรรมชัดเจน ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญา³ หลายเรื่องยังต้องดำเนินการให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม แม้ว่าจะมีการแก้ไขและตรากฎหมายที่คุ้มครองสิทธิขึ้นใหม่หลายฉบับแล้วก็ตาม⁴ ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นผลอย่างจริงจัง การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนยังเป็นปัญหาทั้งในส่วนของการดำเนินคดีอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม การเยียวยาผู้เสียหาย การนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยเฉพาะกรณีการสังหารนอกกระบวนการยุติธรรมจากนโยบายปราบปรามยาเสพติด การสร้างความตระหนักให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในการเคารพสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญและพันธกรณีระหว่างประเทศ และการดูแลคุ้มครองกลุ่มบุคคลที่เสี่ยง โดยเฉพาะเด็กและสตรี ต่อการถูกละเมิดสิทธิจากความรุนแรงและการค้ามนุษย์ แรงงานข้ามชาติ คนไร้รัฐ ผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน และผู้อพยพ
4. กสม. เห็นว่า รัฐบาลได้พยายามที่จะมีนโยบายและแผนในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะมีการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมาตั้งแต่ปี 2544 แต่แผนดังกล่าวขาดการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังโดยหน่วยงานต่างๆ เนื่องจากไม่มีกลไกของรัฐบาลที่มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง และไม่มีการลงโทษแก่หน่วยงานที่ละเลยไม่ดำเนินการ
5. กสม. เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ได้ก่อตั้งและเริ่มปฏิบัติหน้าที่ตั้งตั้งแต่ปี 2544 กสม. ชุดนี้เป็นชุดที่ 2 (พ.ศ. 2552-2558) เห็นว่ามีปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่สำคัญอยู่ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

6. เหตุการณ์รุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2547 ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง สาเหตุของปัญหาเกิดจากเงื่อนไข 3 ประการ ได้แก่ (1) เงื่อนไขเชิงบุคคล คือการใช้อำนาจทางการปกครองเกินขอบเขต การใช้ความรุนแรงของผู้ก่อความไม่สงบและการตอบโต้ฝ่ายรัฐด้วยความรุนแรง (2) เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง คือความไม่เป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมและความอ่อนแอทางเศรษฐกิจ และ (3) เงื่อนไขทางวัฒนธรรม คือ

ลักษณะเฉพาะของศาสนาและชาติพันธุ์ในประชาชนในพื้นที่⁵ ตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปี 2553 มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นรวม 11,523 ครั้ง มีผู้เสียชีวิต 4,370 ราย บาดเจ็บ 7,136 ราย⁶ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงมีทั้งประชาชนที่นับถือทั้งศาสนาพุทธและอิสลาม และเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน

7. รัฐบาลได้ประกาศใช้กฎหมายพิเศษ 3 ฉบับเพื่อให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในการควบคุมและแก้ไขปัญหาความรุนแรง ได้แก่ (1) พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2457 (2) พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และ (3) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 แม้ว่าการประกาศใช้กฎหมายดังกล่าวเป็นความพยายามของรัฐในการอำนวยความสะดวกในชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชน แต่การบังคับใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่เป็นระยะเวลานานได้ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนเนื่องจากกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างกว้างขวางโดยไม่มีกลไกการตรวจสอบที่เหมาะสม เช่น อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยและการสอบสวนที่นานกว่าปกติ การไม่แจ้งสถานที่ควบคุมตัว การไม่อนุญาตให้พบญาติและทนาย การควบคุมตัวและการปฏิบัติต่อเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และการ ละเว้นโทษแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน⁷ เป็นต้น

8. กสม. ได้รับข้อร้องเรียนทั้งการไม่ได้รับความเป็นธรรมในการถูกจับกุมคุมขัง การใช้กำลังเกินกว่าเหตุ การซ้อมทรมาน การบังคับให้เป็นบุคคลสูญหาย ซึ่งมีกรณีสำคัญ เช่น การสูญหายของนายสมชาย นีละไพจิตร ทนายความมุสลิม เหตุการณ์ความรุนแรงที่มีสยิดกรือเซะและที่อำเภอตากใบเมื่อปี 2547 กรณีนายยะผา กาเซ็งถูกซ้อมทรมานจนเสียชีวิตเมื่อปี 2551 และการซ้อมทรมานกรณีอื่นๆ ที่มีการร้องเรียนมายัง กสม. เฉพาะในปี 2553 จำนวน 15 คำร้อง ที่ผ่านมา กลไกกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างล่าช้า รัฐแทบไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้เลย⁸ และการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบเป็นไปอย่างไม่เท่าเทียมกัน

9. กสม. เห็นว่าการใช้กฎหมายพิเศษเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความรุนแรงมากขึ้น จึงสนับสนุนการที่รัฐบาลยกเลิกการประกาศใช้พระราชกำหนดฯ ที่ จ.สงขลา และ อ.แม่ลาน จ.ปัตตานี และหวังว่ารัฐบาลจะพิจารณายกเลิกการใช้กฎหมายพิเศษดังกล่าวในพื้นที่อื่นๆ และจำกัดให้มีการใช้กฎหมายพิเศษเท่าที่จำเป็นจริงๆ

ปัญหาเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมือง

10. เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 63 โดยกำหนดเงื่อนไขการจำกัดเสรีภาพไว้ว่า จะทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อคุ้มครองความสงบของประชาชนที่จะใช้สิทธิสาธารณะ ประชาชนไทยโดยทั่วไปมีโอกาสใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ทั้งการคัดค้านนโยบายรัฐบาลและการเรียกร้องการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากรัฐ⁹

11. ในช่วง พ.ศ. 2552-2553 มีการชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ที่มีการกล่าวหาว่าเป็นการชุมนุมที่ใช้ความรุนแรงและละเมิดกฎหมาย เช่น การปิดล้อมสถานที่ต่างๆ การปิดการจราจร การบุกกรุกเข้าไปในโรงพยาบาลพร้อมอาวุธ การปราศรัยที่สร้างความเกลียดชัง และการข่มขู่ที่จะใช้ความรุนแรง เป็นต้น รัฐบาลได้ประกาศใช้ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ในกรุงเทพฯ และในต่างจังหวัดอีกหลายแห่งที่มีการชุมนุม¹⁰ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อย แม้รัฐบาลได้ชี้แจงว่าเจ้าหน้าที่ได้ใช้มาตรการจากเบาไปหาหนักในการควบคุมและสลายการชุมนุม แต่ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการปะทะระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ชุมนุม และมีกลุ่มบุคคลที่ไม่ทราบฝ่ายใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ดังกล่าว ทั้งการใช้อาวุธร้ายแรงและการเผาทำลายทรัพย์สิน ทำให้เกิดความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงทั้งต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน รวมทั้งเกิดการสังหารนอกกระบวนการยุติธรรม ซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและสาเหตุของการละเมิดสิทธิมนุษยชนยังต้องรอผลการสอบสวนจากกลไกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

12. การประกาศใช้พระราชกำหนดฯ เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในบางประการ ซึ่งต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ และแม้สามารถกระทำได้ตามมาตรฐานระหว่างประเทศ แต่ กสม. มีความกังวลเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่มีการปฏิบัติต่ำกว่ามาตรฐาน โดยเฉพาะภายหลังเหตุการณ์การชุมนุม มีการติดตามควบคุมผู้ต้องสงสัยด้วยเหตุทางการเมือง และนำไปสู่การจับกุมหรือมีการตั้งข้อกล่าวหาในคดีอาญาที่ร้ายแรง กสม. ได้ประสาน

งานกับฝ่ายต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้ผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุมสามารถเข้าถึงสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย โดยเฉพาะสิทธิที่จะได้รับการประกันตัวระหว่างการดำเนินคดี แต่ยังคงปรากฏว่ามีบุคคลที่ถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ยังไม่ได้รับสิทธิ ขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมดังที่ควรจะเป็นเช่นในคดีอื่นๆ

13. การใช้กฎหมายพิเศษยังได้จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐยังได้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ควบคุมการเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อสิ่งพิมพ์ รวมทั้งการปิดเว็บไซต์และสถานีวิทยุชุมชนด้วยเหตุผลด้านความมั่นคง¹¹ มีการจับกุมดำเนินคดีหลายกรณีโดยไม่เปิดเผยรายละเอียด การควบคุมการเสนอข้อมูลข่าวสารโดยให้เหตุผลด้านความมั่นคงอย่างกว้างๆ ไม่มีกรอบหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแต่ให้อยู่ในดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย มีการใช้กฎหมายและกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงไม่ได้สัดส่วนเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เกี่ยวกับการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ทำให้เกิดบรรยากาศที่ไม่เอื้อต่อการเสนอความคิดเห็น เช่น สื่อมีการควบคุมตัวเองในการนำเสนอข่าว หรือมีการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือดำเนินการกับผู้มีความเห็นทางการเมืองที่แตกต่าง เป็นต้น

14. การริเริ่มให้ตรากฎหมายที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการชุมนุมที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญจะเป็นเครื่องมือที่จะสร้างดุลยภาพระหว่างการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการรวมตัวและแสดงความคิดเห็น กับการใช้อำนาจของรัฐเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น แต่ร่าง พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะที่เสนอโดยรัฐบาลกลับมีเนื้อหาที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเพราะเป็นการควบคุมมากกว่าการรับรองและคุ้มครองการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

ปัญหาสิทธิชุมชนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และที่ดินที่เป็นธรรมและยั่งยืน

15. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้รับรองสิทธิของชุมชนในการมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดการ บำรุงรักษา ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ดำรงชีพได้อย่างปกติ ซึ่งมีความสำคัญในวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในชนบทไทย ที่ผ่านมารัฐได้เข้าไปบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงยาวนานต่อวิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นมาแต่เดิม เช่น กรณีป่าชุมชน หรือการที่รัฐเข้าไปใช้ที่ดินหรือออกเอกสารสิทธิที่ดินแก่เอกชนเพื่อเข้าไปทำประโยชน์ทับซ้อนบริเวณที่มีราษฎรทำกินมาแต่เดิม เป็นต้น นอกจากนี้ นโยบายรัฐบาลที่เน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วิถีการดำรงชีวิต และสุขภาพของประชาชนและชุมชนในเขตพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรุนแรง หรือเป็นที่ตั้งของโครงการขนาดใหญ่¹²

16. แม้รัฐธรรมนูญได้ประกันสิทธิชุมชนและประกันสิทธิในกระบวนการ (procedural rights) ที่ให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนดำเนินการในการเคารพสิทธิของประชาชนและชุมชน เช่น การได้รับข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เป็นต้น แต่รัฐบาลกลับเพิกเฉยล่าช้าไม่ออกกฎระเบียบหรือจัดให้มีกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิตามที่รัฐธรรมนูญรับรองได้ ดังที่ปรากฏในกรณีเขตอุตสาหกรรมมาตาพุดที่ชุมชนได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษอย่างรุนแรงเป็นเวลานานจนเกิดการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลักดันให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติตามมาตรา 67 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ระหว่างภาครัฐ เอกชน ประชาชน และภาควิชาการ เพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน แต่รัฐบาลก็มิได้แสดงความจริงใจที่จะปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการจนประชาชนต้องร้องเรียนต่อ กสม. ยิ่งไปกว่านั้น ผู้นำของชุมชนที่ต่อสู้กับโครงการขนาดใหญ่ถูกข่มขู่ คุกคาม และบางรายถูกทำร้ายจนเสียชีวิต และรัฐยังไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้

ปัญหาการค้ามนุษย์

17. การที่ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สตรี เด็ก และแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าผ่านแนวพรมแดนที่ติดต่อกัน และตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะธุรกิจทางเพศ รวมถึงสตรีและเด็กไทยที่มาจากครอบครัวยากจนและชนกลุ่มน้อยซึ่งถูกหลอกลวงให้

ค่าบริการทางเพศในไทยหรือถูกส่งไปประเทศอื่น รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นมาตรการสำคัญในการแก้ไขปัญหา โดยระหว่างปี 2551-2552 มีการดำเนินคดีตามกฎหมายดังกล่าว 137 คดี¹³ และมีมาตรการแก้ไขปัญหาทั้งการจัดทำแผนระดับชาติ การตั้งกลไกเพื่อบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่ส่วนกลางกับท้องถิ่น และการร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่ปัญหายังคงดำรงอยู่ และถูกวิจารณ์เกี่ยวกับการทุจริตของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และการไม่นำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ

18. ในกรณีการค้ามนุษย์ที่เป็นแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า ลาว กัมพูชา ซึ่งประมาณว่ามีมากถึง 2 ล้านคน¹⁴ ที่เข้ามาโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายนั้น แรงงานบางส่วนเสี่ยงต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายหน้าทั้งในประเทศต้นทางและประเทศผู้รับ และการถูกละเมิดสิทธิจากทั้งนายจ้างและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น การได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมเมื่อถูกจับกุม การไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิแรงงานขั้นพื้นฐานทั้งในเรื่องของค่าจ้าง เสรีภาพในการเดินทาง สภาพความเป็นอยู่และการทำงานที่เลวร้าย และการเข้าไม่ถึงการรักษาพยาบาล เป็นต้น ปัจจุบัน รัฐบาลมีแนวทางแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางเศรษฐกิจมากขึ้นโดยการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติและผ่อนผันให้แรงงานกลุ่มนี้ทำงานในไทยได้ชั่วคราว¹⁵ และได้ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการพิสูจน์สัญชาติแรงงานข้ามชาติเพื่อนำแรงงานเข้าสู่ระบบการจ้างงานที่ถูกต้อง ซึ่งจะเป็นหลักประกันให้แรงงานได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย แรงงานข้ามชาติที่ยังไม่ได้เข้าสู่ระบบการจดทะเบียนและการพิสูจน์สัญชาติ ตลอดจนผู้ติดตามของแรงงานข้ามชาติยังไม่มีกฎหมายคุ้มครอง จึงมีการส่งแรงงานสตรีข้ามชาติกลับในขณะตั้งครรภ์ ซึ่งรัฐบาลควรให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานแก่แรงงานกลุ่มนี้

ปัญหาสิทธิและสถานะบุคคลของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ผู้อพยพ คนไทยพลัดถิ่น และผู้หนีภัยจากการสู้รบ

19. ประเทศไทยมีกลุ่มคนไร้รัฐหรือคนที่มีปัญหาสถานะที่ทำให้ไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ รัฐบาลมีนโยบายในการแก้ปัญหาของชนกลุ่มนี้ตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลปี 2548 และมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่การให้สัญชาติแก่กลุ่มชาติพันธุ์ทางภาคเหนือ รวมถึงผู้อพยพลาว กัมพูชา และเวียดนามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังไม่มีความก้าวหน้า นอกจากนี้ คนไทยพลัดถิ่นยังไม่ได้รับการคืนสัญชาติไทย จึงยังไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ เช่น การเดินทาง การประกอบอาชีพ การศึกษาและการประกันสุขภาพ เป็นต้น

20. การสู้รบระหว่างทหารรัฐบาลพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อยบริเวณชายแดนไทย-พม่าทำให้มีชาวพม่าหลบหนีภัยการสู้รบเข้ามาในเขตไทยนับหมื่นคน รัฐบาลไทยได้ให้ที่พักพิงผู้หนีภัยเป็นการชั่วคราว ให้การดูแลตามหลักมนุษยธรรม และส่งกลับเมื่อสถานการณ์คลี่คลาย อย่างไรก็ตาม มีรายงานข่าวว่ารัฐบาลได้ผลักดันผู้หนีภัยการสู้รบตามแนวชายแดนกลับประเทศทั้งที่สถานการณ์ยังไม่ปลอดภัยหลายครั้ง นอกจากนี้ ชนกลุ่มน้อยซึ่งหนีภัยการสู้รบเข้ามาในประเทศไทยมีความซับซ้อนมากขึ้นเพราะส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เข้ามาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้เป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมายและผลักดันออกนอกประเทศ ดังเช่นกรณีของชาวโรฮิงญาซึ่งหลบหนีเข้ามาในเขตน่านน้ำไทยโดยการใช้เรือเล็ก และถูกผลักดันออกไปในสภาพที่เสี่ยงอันตรายต่อชีวิต

ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะ

21. รัฐบาลต้องปฏิรูประบบความยุติธรรมให้เป็นที่เชื่อมั่นของประชาชน ทั้งต้องผลักดันให้เกิดองค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ให้เป็นรูปธรรมตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ รวมถึงส่งเสริมการยุติธรรมสมานฉันท์ (Restorative Justice) และพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

22. รัฐบาลควรพิจารณายกเลิกการประกาศใช้กฎหมายพิเศษในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หากยังมีความจำเป็นต้องบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว ต้องมีคำอธิบายที่ชัดเจนต่อสาธารณะ มีการวางมาตรการสำหรับเจ้าหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรฐานสากล (เช่น ในการตรวจค้น จับกุม คุมขังและการสืบสวนสอบสวน) จัดการฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่เพื่อให้ตระหนักถึงการเคารพสิทธิต่างๆ รวมถึงมีกลไกตรวจสอบการใช้อำนาจโดยมิชอบ¹⁶

23. รัฐควรดูแลให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม หากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำผิดต้องมีการลงโทษเพื่อไม่ให้เกิดวัฒนธรรมการไม่ต้องการรับโทษ จัดให้มีการเยียวยาโดยไม่เลือกปฏิบัติ รวดเร็วและพอเพียง เร่งแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ และเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการสูญหายโดยถูกบังคับ
24. รัฐบาลต้องให้ข้อมูลและให้ความร่วมมือแก่กลไกต่างๆ ที่มีหน้าที่ในการพิสูจน์และสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองที่ผ่านมา
25. รัฐบาลต้องทบทวนร่าง พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ... ซึ่งไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญโดยปรับร่าง พ.ร.บ. ให้ส่งเสริมและคุ้มครองการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธเพื่อประกันสิทธิขั้นพื้นฐานตามมาตรา 63 ของรัฐธรรมนูญ การใช้กฎหมายพิเศษเพื่อดูแลการชุมนุมจะต้องเป็นไปเท่าที่จำเป็นตามความฉุกเฉินของสถานการณ์ มิใช่ประกาศใช้เป็นการทั่วไป และมีการกำหนดกรอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ที่ชัดเจน¹⁷
26. รัฐบาลต้องเคร่งครัดในการปฏิบัติตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ให้การคุ้มครองและให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนและประชาชน และต้องไม่กระทำหรือปล่อยให้เกิดการกระทำทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เป็นการสกัดกั้นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตามสิทธิในกฎหมาย หรือเป็นการแทรกแซงหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนและประชาชน รัฐบาลต้องดำเนินการให้เกิดการปฏิรูปสื่อตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างไม่ชักช้าโดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ
27. รัฐบาลต้องทำให้สิทธิชุมชนตามมาตรา 66 และ 67 ของรัฐธรรมนูญเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง เร่งแก้ไขปัญหาและเยียวยาแก่ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ¹⁸ ทบทวนการกำหนดเขตที่ดินและการขยายเขตการอนุรักษ์โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมตามมาตรา 87 ของรัฐธรรมนูญ¹⁹
28. ในการกำหนดนโยบายการพัฒนา รัฐบาลต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชนบนพื้นฐานของการเข้าถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นกับเศรษฐกิจการลงทุนและอุตสาหกรรม และรัฐบาลควรทบทวนโครงการขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนในชุมชน
29. รัฐบาลควรบังคับใช้กฎหมายปราบปรามการค้ามนุษย์อย่างจริงจัง นำตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีและให้การดูแลสตรีและเด็กที่เป็นเหยื่ออย่างเหมาะสม สำหรับแรงงานข้ามชาติ รัฐบาลควรดูแลแรงงานที่ขึ้นทะเบียนและเข้าสู่ระบบแล้วให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย เร่งรัดการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศฉบับที่ 87 และ 98 (เสรีภาพในการรวมตัวเป็นสมาคม / สิทธิในการต่อรอง)²⁰ และควรปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติที่ยังไม่มีสถานะตามกฎหมายโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน
30. รัฐบาลควรเร่งรัดการให้สัญชาติแก่บุคคลที่ไร้สถานะกลุ่มต่างๆ ตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลเมื่อปี 2548 รวมทั้งคืนสัญชาติให้แก่คนไทยพลัดถิ่นและให้การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ
31. กสม. แสดงความชื่นชมที่รัฐบาลไทยให้ที่พักพิงแก่ผู้หนีภัยการสู้รบของพม่าและให้การดูแลผู้หนีภัยตามหลักมนุษยธรรม แต่ในการส่งตัวผู้หนีภัยการสู้รบกลับประเทศ รัฐบาลต้องเคารพหลักสิทธิมนุษยชนสากลเกี่ยวกับการไม่ส่งกลับหากมีผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตของผู้หนีภัย
32. กสม. สนับสนุนกระบวนการปฏิรูปประเทศไทยที่เกิดจากการผลักดันของภาคประชาสังคมเพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม รัฐบาลจะต้องสนับสนุนการปฏิรูปอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยควรให้ความสำคัญกับการปฏิรูปที่ดินทำกิน การปฏิรูประบบภาษี การปฏิรูประบบความยุติธรรม ระบบการศึกษา ระบบสังคมสวัสดิการ และการปฏิรูปสื่อ ตลอดจนสนับสนุนการกระจายอำนาจไปสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพราะการปฏิรูปจะนำไปสู่การเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง

เชิงอรรถ

¹ กสม. ได้จัดทำรายงานฉบับนี้ขึ้นเพื่อเสนอต่อคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ตามที่ประเทศไทยจะเข้าสู่กระบวนการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในเดือนตุลาคม 2554 โดยข้อมูลในรายงานได้รวบรวมจากรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนซึ่งได้รับฟังความเห็นจากภาคส่วนต่างๆ ตลอดจนการปฏิบัติงานและการรับเรื่องร้องเรียน กสม. ได้เผยแพร่ร่างรายงานทางเว็บไซต์ www.nhrc.or.th เพื่อให้สาธารณชนได้ให้ความเห็น และได้จัดเวทีรับฟังความเห็นจากภาคส่วนต่างๆ อีกครั้งเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2554 ดังปรากฏผลสรุปตามภาคผนวกแนบท้าย

² สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศไทยเป็นภาคีจำนวน 7 ฉบับจากทั้งหมด 9 ฉบับ ได้แก่ (1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (3) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบและพิธีสารเลือกรับ (4) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับ 2 ฉบับ (5) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (6) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี และ (7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ

³ ข้อสังเกตและข้อคิดเห็นของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ 3 ฉบับ ได้แก่ (1) เอกสาร CCPR/CO/84/THA เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม ค.ศ. 2005 (2) เอกสาร CEDAW/C/THA/CO/5 เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2006 และ (3) เอกสาร CRC/C/THA/CO/2 เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2006

⁴ เช่น พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 / พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 / พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

⁵ จากการอภิปรายของ ศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์ ประธาน กสม. ในการเสวนาเรื่อง “เหลียวหลังแลหน้าสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพในชายแดนภาคใต้ท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรง” จัดโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภา ร่วมกับ กสม. เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2554 ที่อาคารรัฐสภา 2 โดยอ้างอิงจากรายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติเมื่อเดือนมิถุนายน 2549

⁶ กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. รายงานพิเศษเรื่องผ่างดับไฟใต้ 8 ปีละลาย 1.45 แสนล้าน. วันที่ 17 มกราคม 2554. (<http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/analysis/20110119/372604/ดับไฟใต้ละลาย-1.45-แสนล้าน.html>)

⁷ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยปี 2547-2550. (กรุงเทพฯ: หจก.มิราเคิล เควีเชชั่น อินเตอร์พริ้นท์, 2552) หน้า 51-55. นอกจากนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติซึ่งเป็นคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้มีข้อสังเกตในการพิจารณารายงานการปฏิบัติตามพันธกรณีของไทยเมื่อเดือนกรกฎาคม 2548 (เอกสาร CCPR/CO/84/THA วันที่ 8 กรกฎาคม ค.ศ. 2005) ในส่วนที่เกี่ยวกับพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ว่า พระราชกำหนดดังกล่าวไม่ได้ระบุหรือกำหนดขอบเขตของพันธกรณีที่รัฐจะไม่ปฏิบัติตามในสถานการณ์ฉุกเฉินไว้อย่างชัดเจน จึงเป็นการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติข้อ 4 ของกติกาฯ นอกจากนี้ คณะกรรมการฯ ยังมีข้อห่วงกังวลที่พระราชกำหนดฯ มีการละเว้นโทษทั้งทางกฎหมายและทางวินัยแก่เจ้าหน้าที่ เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการไม่ต้องรับโทษต่อความผิด และเห็นว่าควรห้ามการควบคุมตัวบุคคล เกินกว่า 48 ชม. โดยไม่มีกลไกภายนอกตรวจสอบ

⁸ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ได้มีข้อสังเกตในการพิจารณารายงานการปฏิบัติตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของไทยเมื่อเดือนกรกฎาคม 2548 (เอกสาร CCPR/CO/84/THA วันที่ 8 กรกฎาคม ค.ศ. 2005) ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาการสังหารนอกกระบวนการยุติธรรม (extrajudicial killings) และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหาร เช่น ในกรณีเหตุการณ์ตากใบและมัสยิดกรือเซะ รวมถึงการฆ่าตัดตอนในการปราบปรามยาเสพติดตามนโยบายรัฐบาลในขณะนั้นว่า โดยทั่วไป การสอบสวนไม่สามารถนำไปสู่การหาตัวผู้กระทำผิดได้ หรือหากพบผู้

กระทำผิด บทลงโทษผู้กระทำผิดนั้นมักไม่เหมาะสมต่อความร้ายแรงของความผิดที่เกิดขึ้น เป็นการสร้างวัฒนธรรมของการ ไม่
ต้องรับโทษต่อความผิด (culture of impunity)

⁹ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยปี 2547- 2550. หน้า 136.

¹⁰ รัฐบาลได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมืองรวม 24 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพฯ นนทบุรี
ปทุมธานี สมุทรปราการ นครปฐม อุตรดิตถ์ ชลบุรี นครสวรรค์ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง น่าน ขอนแก่น อุดรธานี ชัยภูมิ
นครราชสีมา ศรีสะเกษ อุบลราชธานี มหาสารคาม หนองบัวลำภู ร้อยเอ็ด สกลนคร กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร

¹¹ รายงานการแถลงข่าวของคณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อสหพันธ์วิทยุชมชนแห่งชาติ และเครือข่ายพลเมืองเน็ต เมื่อ
วันที่ 23 มิถุนายน 2553.

¹² เช่น กรณีการก่อสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึกและเขื่อนกันคลื่นกันทรายที่จังหวัดสงขลาที่ปิดทางเชื่อมระหว่างทะเลสาบกับอ่าวไทย
ที่เป็นทางเข้า-ออกของสัตว์น้ำมีผลกระทบต่อชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมง และส่งผลกระทบต่อไหลเวียนของน้ำในทะเลสาบ
ทำให้น้ำเน่าเสีย ทะเลสาบตื้นเขินและเกิดปัญหาน้ำท่วม (รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2551 ของ กสม. หน้า 36-37.)

¹³ ร่างรายงานการปฏิบัติตามอนุสัญญา CEDAW ฉบับที่ 6-7 (ฉบับรวม) ของไทย ทั้งนี้ รายงานการค้ำมนุษย์ประจำปี ค.ศ.
2010 ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้รายงานผลการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดในคดีที่เกี่ยวกับการค้ำมนุษย์ว่า นับตั้งแต่
เดือนมิถุนายน 2551 ที่มีการบังคับใช้กฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2552 สำนักงาน
ตำรวจแห่งชาติได้ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด 134 คดี ส่วนสำนักงานอัยการสูงสุดได้ยื่นฟ้องผู้กระทำผิดในคดีดังกล่าวจำนวน 17
คดีในปี 2552 และ 8 คดีในช่วง 2 เดือนแรกของปี 2553

¹⁴ Yongyuth Chalamwong and Raphaella Prugsamat. "The Economic Role of Labour Migration in Thailand: Recent
Trends and Implications for Development" in Thailand Development Research Institute Quarterly Review, Vol.24, No.3,
September 2009.

¹⁵ Vitit Muntarbhorn. The Mekong Challenge "Employment and Protection of Migrant Workers in Thailand: National
Laws/Practices versus International Labour Standards?" (Bangkok, ILO Office, 2005).

¹⁶ ร่างรายงานผลการตรวจสอบข้อร้องเรียนของ กสม. เรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรม กรณีการตรวจสอบคำร้องที่กล่าวหาว่ามี
การกระทำทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่ไร้มนุษยธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

¹⁷ เอกสารความเห็นและข้อเสนอเบื้องต้นของ กสม.ต่อร่าง พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.... (ฉบับที่เสนอโดย ครม.)

¹⁸ ร่างรายงานข้อเสนอเชิงนโยบายของ กสม. กรณีการคุ้มครองสิทธิชุมชนตามมาตรา 67 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราช
อาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, มกราคม 2554.

¹⁹ มาตรา 87 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ระบุว่ารัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมี
ส่วนร่วมของประชาชนตามที่กำหนด ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผน
พัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม การจัดทำบริการสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อ
แสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

²⁰ ร่างรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2552 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, บทที่ 2 ส่วนที่ 2 หน้า 24-26 และ
เอกสาร Paper on Migrant Workers 2010 ของ South East Asia National Human Rights Institutions Forum (SEANF)
หน้า 45-48.